

Hurska-Kowalczyk Liana
doktor nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce
adiunkt w Instytucie Politologii i Europeistyki
Uniwersytetu Szczecińskiego
Szczecin, Polska

STOSOWANIE ŚRODKÓW SOFT POWER PRZEZ UNIE EUROPEJSKĄ WOBEC UKRAINY W CELU POSZERZENIA WŁASNEJ STREFY WPLYWU

Według Samuela P. Huntingtona cywilizacje, które mają państwa-ośrodki mogą poszerzać zasięg swojego wpływu. Głównym celem poszerzania zakresu wpływu przez cywilizację jest budowanie bezpiecznego otoczenia. „Ze względów bezpieczeństwa państwa-ośrodki włączają niekiedy w swój obręb ludy należące do innych cywilizacji albo je od siebie uzależniają [...]” [2, s. 259]. Według autora „Zderzenia cywilizacji” w celu zwiększenia strefy wpływu cywilizacji jej państwo-ośrodek może udawać się do „podboju” lub przyciągać do siebie inne ludy przy pomocy swojej „atrakcyjności”. Mówiąc w kategoriach Josepha S. Nye’a, państwa-ośrodki poszerzając strefę wpływu swojej cywilizacji udają się do stosowania środków hard power („siły twardej”) lub soft power („siły miękkiej”).

Pojęcie soft power do obiegu naukowego wprowadził J. S. Nye w latach 90. ubiegłego wieku. Czym jest soft power? Według J. S. Nye’a jest to „zdolność otrzymania tego, czego chcesz, dzięki atrakcyjności raczej niż za pomocą przymusu lub zapłaty” [6, s. 25]. „Siła miękka” wyrasta „z atrakcyjności kultury danego kraju, ideałów politycznych i realizowanej polityki” [6, s. 25]. Do głównych środków soft power J. S. Nye zaliczył: wartości, politykę, kulturę, instytucję [6, s. 62]. Kluczowy akcent jest w tym kontekście postawiony na budowanie pozytywnego wizerunku podmiotu międzynarodowego. Z kolei dialog i współpraca zajmują miejsce agresji i przemocy [7, s. 43]. Państwa kolportują swoją kulturę, wartości polityczne poprzez dyplomację publiczną,

kulturową, media itp., przekonują inne kraje do siebie stosując sankcje pozytywne (dotacje, pomoc zagraniczna itp.) [5, s. 147].

Unia Europejska (UE) jest zwolennikiem liberalnego podejścia w zakresie stosunków międzynarodowych [7, s. 40]. Stąd wynika główny akcent na stosowanie przez nią środków soft power w celu poszerzania strefy swego wpływu. Unia Europejska jest organizacją międzynarodową tworzoną przez poszczególne państwa. Nie może ona zatem, jak stwierdził Paweł Olszewski, stosować całego wachlarzu metod typowych dla państwa [7, s. 40]. UE jest postrzegana jako przykład pokojowej współpracy, poszanowania praw i wolności obywatelskich, obszar demokracji liberalnej oraz różnorodności kulturowej. UE wykorzystuje ten fakt dla wzmocnienia swoich granic i zwiększenia bezpieczeństwa regionalnego. Jak stwierdził były przewodniczący Rady Europejskiej Herman Van Rompuy: „krajom Unii zazdrości się stabilności politycznej, bezpieczeństwa, systemów opieki społecznej i jakości życia” [8].

Według Przemysława Żurawskiego vel Gajewskiego okcydentalizacja Ukrainy, a także Białorusi, Gruzji, Azerbejdżanu, Mołdawii i Armenii („przejęcie przez te kraje zachodnioeuropejskich wzorów ustrojowych i obranie przez nie orientacji na integrację europejską i euroatlantycką, a nie na Rosję”) jest istotną kwestią z punktu widzenia bezpieczeństwa europejskiego [9].

W celu okcydentalizacji tych krajów Unia Europejska zastosowała program Partnerstwa Wschodniego, który jest przykładem stosowania środków soft power przez UE wobec otoczenia. Program został uruchomiony podczas praskiego szczytu Partnerstwa Wschodniego 7 maja 2009 r. Partnerstwo Wschodnie jest programem współpracy UE z krajami położonymi przy jej granicy wschodniej. Obok Unii dla Morza Śródziemnego i Synergii Czarnomorskiej jest ono efektem regionalizacji Europejskiej Polityki Sąsiedztwa [1]. Program Partnerstwa Wschodniego został zainicjowany przez Polskę i Szwecję w maju 2008 r. Przedstawiając założenia polityki Polski wobec Ukrainy w maju 2008 r. ówczesny

minister spraw zagranicznych Radosław Sikorski zaznaczył, że „polityka sąsiedztwa na kierunku wschodnim służyć ma podnoszeniu standardów społecznych i ustrojowych” wschodnich państw-sąsiadów Polski do poziomu UE [3]. W tym kontekście w stosunku do państw objętych Partnerstwem Wschodnim UE skupiła się na: pracy u podstaw nad rozwojem społeczeństwa obywatelskiego, zwalczaniem korupcji oraz budowanie państwa prawa. Jak podkreślił R. Sikorski w Partnerstwie Wschodnim obowiązuje rozsądna zasada „więcej za więcej” [4]. Obywatele Mołdawii, która wykazała większą determinacją w reformowaniu kraju, niż Ukraina, od 28 kwietnia 2014 r. mogą wjechać na terytorium strefy Schengen i pozostawać tam do 90 dni.

Aby zachęcić kraje objęte Partnerstwem Wschodnim do podnoszenia standardów społecznych i ustrojowym Unia Europejska zaproponowała zawarcie umów stowarzyszeniowych wraz z utworzeniem strefy wolnego handlu. Umowa stowarzyszeniowa zawarta między Unią a Ukrainą obejmuje także współpracę w wymiarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Nie przewiduje jednak przyszłego członkostwa Ukrainy w Unii Europejskiej. Należy jednak podkreślić, że umowa ta również nie wyklucza ewentualnego członkostwa Ukrainy w UE. W trakcie przygotowania do podpisania umowy dyplomacja unijna przedstawiała jej zalety elitom politycznym i gospodarczym Ukrainy. Tłumaczyła zarazem, jakie należy spełnić warunki, żeby doszło do jej podpisania: zreformować wymiar sprawiedliwości, wprowadzić w życie zasadę rule of law, zwalczyć korupcję itp. Szczególną rolę w tym procesie odgrywała dyplomacja Polska. Zadaniem której było donieść w dostępnej formie władzom Ukrainy, jakim wymaganiom powinny sprostać. Przy tym środki soft power były skierowane nie tylko wobec elit politycznych, ale również wobec społeczeństwa.

Dla byłych władz ukraińskich na czele z W. Janukowyczem były obce zasady demokracji liberalnej. Przy pomocy zachodnich politologów uczyły się one stwarzać pozory demokratów i

pozorować reformy. W rzeczywistości idee demokracji, rządów prawa nie zostały przez nich przyjęte. Obecne elity rządzące, które uzyskały władzę w wyborach (najpierw prezydenckich, następnie parlamentarnych), które stały się możliwe dzięki Euromajdanu, w większym zakresie rozumieją zasady demokracji liberalnej, jednak nie śpieszą się z wprowadzeniem ich w życie.

Z kolei owocnym okazało się stosowania środków soft power przez UE wobec społeczeństwa ukraińskiego. Wyznacznikiem skuteczności stosowania środków soft power stał się Euromajdan, który przekształcił się na „rewolucję godności” – walkę obywateli z władzą o: prawa i wolności obywatelskie; życie według klarownych, wspólnych dla wszystkich reguł; życie bez korupcji oraz nielegitymnej przemocy ze strony władz. Podczas protestów społeczno-politycznych, które weszły do historii jako Euromajdan, „rewolucja godności”, R. Sikorski stwierdził: „Kijów jest dziś stolicą, w której odbywają się największe od lat demonstracje za Unią Europejską, pod jej sztandarami. To jest sukces Unii, bo pokazuje, że mimo mierzenia się z konsekwencjami globalnego kryzysu jesteśmy nadal bardzo atrakcyjną propozycją cywilizacyjną” [4].

Podsumowując należy jednak stwierdzić, że interwencja zbrojna Federacji Rosyjskiej na Ukrainę istotnie podważyła skuteczność stosowanie środków soft power przez Unię Europejską w celu budowania bezpieczeństwa europejskiego. Cezary Szczepaniuk słusznie stwierdził, że „miękką siłą UE poległa na całej linii, w konfrontacji z polityką zagraniczną Rosji rodem z końca XIX wieku” [8]. Z kolei były Sekretarz Generalny NATO Andres Fogh Rasmussen podczas obrad Komitetu Spraw Zagranicznych Parlamentu Europejskiego podkreślił, że „Bez konkretnych działań wspierających dyplomację, Europa straci wiarygodność oraz wpływ na sytuację” [8].

Literatura:

1. Albrycht I., Wprowadzenie, [w:] Partnerstwo Wschodnie w kontekście Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i Agendy Grupy Wyszehradzkiej,

- red. I. Albrycht, http://ik.org.pl/cms/wp-content/uploads/2010/05/Partnerstwo_Wschodnie_a_V4_IK_20101.pdf.
2. Huntington S., Zderzenie cywilizacji, Wydawnictwo Literackie MUZA SA, Warszawa 2011, s. 576.
 3. Informacja Ministra Spraw Zagranicznych na temat polityki zagranicznej RP w 2008 roku, <http://msz.gov.pl/resource/8fc5ad37-d4b5-4938-bdd7-359993e000dc>: JCR.
 4. Michalski C., Sikorski: Granice unijnej soft power na Ukrainie [rozmowa], <http://www.krytykapolityczna.pl/artykuly/ukraina/20131203/sikorski-granice-unijnej-soft-power-na-ukrainie>.
 5. Nye J. S., Przyszłość siły, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2012, s.436.
 6. Nye J. S., Soft power jak osiągnąć sukces w polityce światowej, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa 2007, s. 196.
 7. Olszewski P., Strategia „soft power” a euroatlantycka współpraca w wielobiegunowym świecie, [w:] System euroatlantycki w wielobiegunowym łańdże międzynarodowym, red. J. M. Fiszer, P. Olszewski, Instytut Studiów Politycznych PAN, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2013, s. 311.
 8. Szczepaniuk C., Unijny soft power w realiach XXI wieku, <http://stosunki.pl/?q=content/unijny-soft-power-w-realiach-xxi-wieku&page=0,1>.
 9. Żurawski vel Gajewski P., Partnerstwo Wschodnie Unii Europejskiej – główne czy pomocnicze narzędzie polskiej polityki wschodniej?, [w:] Partnerstwo Wschodnie w kontekście Europejskiej Polityki Sąsiedztwa i Agendy Grupy Wyszehradzkiej, red. I. Albrycht, http://ik.org.pl/cms/wp-content/uploads/2010/05/Partnerstwo_Wschodnie_a_V4_IK_20101.pdf.